

הלכות סוכה

שיעור

בית קיבול העשוי למלאות
והסיכוד בכלים מעין זה

תוכן הענינים

בית קיבול העשוי למלאות

1	הסוגיא
1	סוכה דף יב:
1	סנהדרין דף סח.
1	משנה כלים פרק יז' משנה יז'
2	הראשונים
2	רש"י
2	החילוק בין אם עשוי למלאות לעולם, או לפעמים מוצאים הממלאו.
2	החילוק בין טומאה דאורייתא או דרבנן
3	החילוק בין אם גם אחר המילוי יטמא מחמת סיבה אחרת
3	החילוק בין סיכך אם כלי זה, שמראה שלחג הסוכות אינו דעתו למלאו
4	החילוק בין אם עדיין לא נתמלא ובין אם כבר נתמלא.
5	תוס'
5	התוס' סוכה שם ד"ה מהו דתימא
5	תוס' שבת דף נב:
5	תוס' שבת דף יז.
6	תוס' סנהדרין דף סח.
8	בירור שיטת התוס' לדינא – שני מהלכים
8	מהלך ראשון
9	מהלך שני
10	סיכום שיטת התוס'
10	הרמב"ם
10	הלכות כלים פרק ב הלכה ג
12	הלכות סוכה פרק ה הלכה ה
12	החילוק בין אם נעשה לקבלה לעולם, או לפעמים מוציאים אותו.
12	החילוק בין טומאה דאורייתא וטומאה דרבנן.
12	החילוק בין אם גם אחר שימלא יקבל טומאה או לא.
13	החילוק בין סיכך בכלי כזה שמראה שאין דעתו למלאותו בחג
13	החילוק בין אם עדיין לא נתמלא לאחר שכבר נתמלא
13	החילוק בין אם הוא הבית קיבול הוא חלק מעיקר הכלי או לא
14	שיטת הרשב"א
15	שיטת הר"ש
15	הפוסקים
15	אורח חיים סימן תרכט' סעיף ז'

בית קיבול העשוי למלאות

הסוגיא

סוכה דף יב:

אמר רב יהודה אמר רב, סככה בחיצין זכרים, כשרה, בנקבות, פסולה. זכרים כשרה, פשיטא? מהו דתימא, ניגזור זכרים אטו נקבות, קא משמע לן. (אמר מר) בנקבות פסולה, פשיטא? מהו דתימא, בית קבול העשוי למלאות, לא שמיה קבול, קמשמע לן.

פשטות גמרא זו משמע שלמסקנא בית קיבול העשוי למלאות שמיה בית קיבול, ומקבל הכלי טומאה. ולקמן יתבאר בארוכה שאע"פ כן, אין מוכרח לומר הכי, שיש לפרש הקמ"ל, שאף שהוא אמת שבית קיבול הנעשה למלאות לא שמיה בית קיבול, מכל מקום חץ או כעין חץ אסור לסכך בו, מן הטעמים שיתבארו.

סנהדרין דף סח.

כשחלה רבי אליעזר נכנסו רבי עקיבא וחביריו לבקרו. וכו'. אמרו לו, הכדור והאמוס והקמיע וצרור המרגליות ומשקולת קטנה מהו? אמר להן, הן טמאין.

פירש רש"י, ז"ל, אמרו לו הכדור והאמוס וכו'. כדור, פלוט"ה, מחופה עור, ומלאה מתוכו אמר של איל דוחק. וכן אמוס שלהם של עור היה, כעין מנעל, וממולא מתוכו שער ופיו תפור, וכו' היו עושין המנעלים, כמו שעושין הרעננין שלנו בדפוס של עץ. וכן פירש רש"י מקרה של הקמיע וצרור המרגליות ומשקולת, כזה, שהם מחופים עור מבחוץ וממולאים מבפנים. מהו. לפי שנחלקו באלו ר' אליעזר וחכמים בסדר טהרות (כלים פרק כ"ג). וחכמים אומרים אינן מקבלין טומאה, לפי שכלי עור אין מקבל טומאה, אלא אם כן יש לו בית קיבול, דהא איתקש לשה. והני הואיל וקבולן נעשית למלאותן מלוי דתוכו עולמית, לא שמיה קבול. ור' אליעזר אומר מקבל טומאה, דבית קיבול העשוי למלאות שמיה קבול, וכו', עכ"ל.

משנה כלים פרק יז' משנה יז'

תחתית, הצורפים, טמאה, ושל נפחין, טהורה.

לקמן נביא פירוש הרמב"ם והר"ש במשנה זו, יותר באריכות, וכאן אקצר. הרמב"ם מפרשו, שתחתית, הוא נעשית מעץ, ועל גביו מעמדים הצורפים והנפחים, את כליהם שעושים בהם מלאכתם. והתחתית היא כמעמד לכליהם, ויש בו בית קיבול להעמיד בו את רגלי הכלי. והר"ש מפרשו שתחתית, היא כלי שעמדו עליה הצורפים, ויש לכלי זה בית קיבול. זהו פירוש תחתית, ובזה מחלקת המשנה בין של צורפים שהיא טמאה, ושל נפחין שהיא טהורה. לרמב"ם טעם החילוק, דשל נפחים טהורה, שאותו בית קיבול נעשה למלאות עולמית בכלי של הנפח, ולא שמיה בית קיבול. אבל של צורפים, אינו נעשה למלאות לעולם, שהם מוציאים את כליהם, כדי לאסוף שירי המתכת הנופלת. ולר"ש החילוק, של הצורפים, הבית קיבול של התחתית נעשה לקבלה, כלומר, יש לצורפים צורך בו, לקבל המתכת הנופלת. ושל נפחים לא נעשה לקבלה, כלומר, שאין בהם צורך בבית קיבול. ולקמן בע"ה יתבאר כל זה באריכות, עיין שם.

רש"י

ז"ל רש"י על הגמ' סוכה יב: ד"ה העשוי למלאות. מילוי עולם, שלא להתרוקן עוד, עכ"ל. ורש"י כותב זאת על ההוה אמינא שם, מהו דתימא בית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול, על זה פירש שכוונת העשוי למלאות, הוא מילוי עולם. אבל על הקמ"ל של הגמ', לא פירש רש"י כלום. וכנ"ל פשטות כוונת הגמ', קמ"ל שאין זה נכון, אלא אף בית קיבול העשוי למלאות, מילוי עולם, שמיה בית קיבול. אבל אין מסקנא זו מפורשת בגמ', ואיכא לפרש הקמ"ל אחרת, שאין הגמ' חוזרת מההלכה שבית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול, ורב בא ללמד שאין חץ נקבה נחשבת, לבית קיבול שעשוי למלאות, וכיצד לבאר החילוק, יבואר בהמשך בע"ה. התוס' שם ד"ה מהו דתימא, מקשים שלפי פירש"י בסנהדרין הנ"ל, החכמים סוברים בית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול, ולכן מטהרין כדור שנתמלא בית קיבולו, ורק ר' אליעזר מטמא, שחולק וסובר שבית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול. אם כן יצא מסקנת הגמ' בסוכה כר' אליעזר, ור' אליעזר שמותי הוא.

החילוק בין אם עשוי למלאות לעולם, או לפעמים מוצאים הממלא
אבל כותבים מהלך לתרץ שיטת רש"י, אלא שסוברים שהוא דוחק. ז"ל, ודוחק לומר, דהכי קאמר, קמשמע לן, דכי האי דחיצין שמיה בית קיבול, לפי שפעמים שנוטלין הברזל מן העץ, עכ"ל. כלומר שלעולם נשאר ההוה אמינא, שבית קיבול העשוי למלאות, לא שמיה בית קיבול, וכשיטת החכמים, ושאינו חיצים נקבות שלפעמים מוציאים אותו מהברזל. וזה מה שקמ"ל, שאין זה נחשב מילוי, כיון שאינו נעשה למלאותו לעולם. ונראה שהטעם שסבר שהוא דוחק, שלשון הגמ' יותר משמע שהקמ"ל הוא חזרה מעיקר הנחת ההוה אמינא. דאי לא תימה הכי עיקר החילוק הוא חסר מן הגמרא.

החילוק בין טומאה דאורייתא או דרבנן
הפרי מגדים במשבצות זהב ס"ק ו', ובס"ק ט', (כדי ליישב סתירה ברמב"ם שיבוא לקמן, שהוא כאותו סתירה ברש"י), כתב לתרץ ז"ל (בס"ק ו'), ויש לומר, מדרבנן פסולה, היכא דלא ניתן עדיין הברזל, אטו מילוי שאין לעולם. הא עשוי שלפעמים נוטלין משם, מן התורה פסולה, עכ"ל. כוונתו מבוארת שבא לתרץ, שבאמת קיי"ל בית קיבול העשוי למלאות, מילוי עולם, לא שמיה בית קיבול, כדאיתא בהוה אמינא. וקמ"ל של הגמ', שעדיין פסול לסכך בו, מדרבנן, גזירה אטו מילוי שאין לעולם. ומילוי שאין עשוי לעולם הוא פסול מדאורייתא, שזה נחשב לבית קיבול רגיל. וכן כתב הנודע ביהודה מהד"ק סימן צו', ליישב סתירת הסוגיות שבסנהדרין וסוכה, אליבא דרש"י והרמב"ם, שחד מדבר על טומאה דאורייתא, וחד מדבר על טומאה דרבנן.

השבות יעקב חלק א' סימן לג', האריך ביישוב הסתירות בסוגיא זו, ושם גם כן ירד למהלך זו של הפרי מגדים. ז"ל, ובאמת, אי לאו דברי התוספת בסוכה (היינו שכותבים שמשמעות הגמ' למסקנא שמיה בית קיבול), הייתי מפרש סוגיא דש"ס הכי קאמר, מה דתימא בית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול, ומותר לסכך בו. קמ"ל, דמ"מ גזרינן משום דאתי לסכך בכלי בית קיבול גמור. ומה"ט מסיק הש"ס, דלא גזרינן מינין זכרים, אטו נקבות, כיון דנקבות גופא גזירה היא, ולא גזרינן גזרה לגזרה, עכ"ל.

אבל במהדורא בתרא שם כתב ז"ל, אכן מסוגיא דסוכה דף ט"ו ע"א מוכח קצת דא"א לפרש כן וצ"ע, עכ"ל. וקושייתו ששם הגמ' אומרת שרואים שאין גוזרים על נסרים משופים, מחמת שהיו דומים לכלים. והגמ' מוכיחה זאת מדברי רב לגבי חיצים, שרב היתר זכרים, ואסר נקבות, ז"ל הגמ', ולא גזר זכרים אטו נקבות, עכ"ל. ואם נאמר שנקבות גופייהו הוי גזירה אטו כלים שיש להם בית קיבול גמור, איזה ראייה מביא הגמ' מדלא גזר זכרים אטו נקבות. שאני התם שנקבות גופייהו הוא גזירה. ואדרבה באמת איכא לאוכחי איפכא, ששם אסר נקבות, שלא נחשב בית קיבול לבית קיבול, אטו שאר כלים, אם כן רואים ששפיר גוזרים הדומה לכלים. אם כן קושיא זו עומדת גם על הפרי מגדים, שמתרץ שגזרו אטו בית קיבול שאין עולמית. שלפי זה אין שום ראייה מדלא גזרו זכרים אטו נקבות, שנקבות גופייהו גזירה. וריאתי שבברכי יוסף גם הביא קושיא זו על מהלך זו, ז"ל, ומה שהשיגו בספר מגן שאול, על הרב שבות יעקב מסוגיית דף ט"ו, כבר הרב גופיה תבריה לגזירה, וקרא זה מהך סוגיית, במהדורא בתרא, סוף שבות יעקב ח"ב דף ס' ע"א, עכ"ל. אבל לא זכר שם שגם הפרי מגדים כותב מהלך זו.

החילוק בין אם גם אחר המילוי יטמא מחמת סיבה אחרת

הפרי מגדים שם ושם כתב עוד מהלך לתרץ, ז"ל בס"ק ו', ולומר, נקיבות, כיון דאם ימלאם הוה בית יד, וממה נפשך מקבל טומאה. הא מנלן, מכל מקום לעת עתה, אין בית יד, ולא בית קבול, עכ"ל. ואף שדחה מהלך זו שם, חזר עליה בס"ק ט', ז"ל, בית [קיבול] העשוי למלאות לעולם אם שמיה קיבול, ועכ"פ מדרבנן אסור כחיצים נקיבות, או דילמא התם ממה נפשך שאם יקבע הברזל, כמו שכתבתי באות ו', עכ"ל. תירוץ זה בשיטת רש"י יתבאר, שזה שבסוכה מסקנת הגמ' שבית קיבול העשוי למלאות שמיה בית קיבול, הוא דוקא בכי האי גוונא דחיצין נקיבות, דאחר שמילאום מקבלים טומאה, מחמת שהעץ משמש המתכת. אבל לגבי הכדור והדומה, אם נימא שבית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול, אם כן גם אחר שמלאום לא יקבלו טומאה. ואדרבה קודם שמלאום הבית קיבול ניכר, אלא שעתיד למלאותו, כל שכן אחר שנמלא שאין נחשב לבית קיבול שאין עוד ניכר הבית קיבול. אבל באות ו' נראה שסבר שאין זה סברא, כיון שלעת עתה אין היא בית יד לחץ, ואם אמרינן שבית קיבול שעתיד למלאותו לא שמיה בית קיבול, אף בית קיבול זה עתיד למלאותו.

החילוק בין סיכך אם כלי זה, שמראה שלחג הסוכות אינו דעתו למלא

השבות יעקב שם מביא עוד תירוץ מוהר"ר חיים חזון ז"ל, והחכם השלם הרב מוהר"ר חיים חזון, בעל המחבר בעל שנות חיים, בעברו פה, השיב לי. וז"ל, דאע"ג דכל כלי העשוי למלאות לא שמיה בית קבול, מ"מ שאני הכא, כיון שהניחו על הסכך, ולא מלאו עדיין, נראה שכוונתו להניח כך, לכן הוי כלי בית קבול, עכ"ל. גם זה לא ניח לי, מלבד שהוא קצת נגד משמעות הסוגיא, ואדרבה איפכא י"ל, כיון שהניחו על הסכך, ודאי דעתו למלאותו, כדי שיהא כשר לסכך, עכ"ל. לכאורה כוונת השבות יעקב, שמהלך זה קצת נגד משמעות הש"ס, הוא כנ"ל, שפשטות הלשון משמע שחזר ממה שחשב בהוה אמינא שבית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול. אבל זה שכתב שאדרבה איפכא יש לומר, כיון שהניחו על הסכך דעתו למלאותו, כדי שיהא סכך כשר. אינני מבין כוונתו, שאם ימלאוהו בחץ, בודאי יקבל טומאה, כנ"ל בפרי מגדים, שהוי בית יד לחץ שנעשה ממתכת. אם כן בודאי אין דעתו למלאותו, כל הסוכות אם הניחו לסכך. ואם כוונתו למלאותו בדבר אחר כדי שיוכשר הסכך, הרי לא מלאוהו עד עתה, ומעשיו מוכחים שאין דעתו למלאותו.

החילוק בין אם עדיין לא נתמלא ובין אם כבר נתמלא

הבכורי יעקב תרכ"ט סעיף ז, כתב שבחידושו על סוכה שם, ביאר דעת רש"י והרמב"ם בענין זה. שם בערוך לנר האריך לפרש שיטתם, וכתב שני מהלכים לתרץ שיטת רש"י, ומהלך שני נראה בעיניו, ומיישב בזה כל הקושיות. ואני אתחיל אם מהלך הראשון שלו, שאף אם אין זה המהלך האמת ברש"י, ומכל מקום הלכתא גבירתא יצא ממנו. ז"ל, ביישוב שיטת רש"י י"ל, דהוא סובר דמה דפליגי ר"א ורבנן (בסנהדרין סח א), היינו דוקא כשלא הי' כאן בתחלה בית קבול, רק שע"י המלוי שבתוכו נעשה בית קבול. כגון, גבי כדור שתופר עור סביבות המוכין, או גבי צרור מרגליות, שתופר העור סביבות המרגליות. דזה לא חשיב לרבנן בית קבול העשוי למלאות, כיון שקודם מלואו לא הי' כאן בית קבול כלל, ולכך מטהרין, אבל לר"א גם זה חשיב בית קבול, ומטמא. אבל בשעשה בית קבול בתחלה, אף שעשוי למלאות אח"כ, כגון גבי חצים דהכא, וגבי תפילין, דעושה בתחלה הבתים ריקם, ואח"כ ממלאים, זה חשיב גם לרבנן בית קבול, וטמא. ולפ"ז יצא לנו הדין, דאם נעץ יתד בעץ, אף שנעשה עי"ז בית קבול בעץ, מ"מ טהור, דהא לא הי' כאן בית קבול קודם מלואו, וזה טהור לרבנן, דפסקינן כוותיהו. ועיין בתשובת נודע ביהודה (חלק יו"ד סי' צ"ו), דפשוט לו כן, דזה לא מקרי בית קיבול העשוי למלאות, עכ"ל.

ומהלך השני שלו כתב ז"ל, ולענ"ד י"ל, דרש"י והרמב"ם סוברים, דבית קבול בעוד שהוא ריקן, אף שעשוי למלאות אח"כ, מ"מ זה טמא לכ"ע. דמה בכך שאח"כ יתמלא, הא עתה הוא עדיין ריקם, וראוי לקבל. אבל בית קבול אחר שנתמלא, וישאר מלואו שם לעולם, בזה פליגי ר"א ורבנן, דלרבנן, טהור, דהא אין כאן ב"ק עוד. ואף דאם הי' בתחלה ב"ק גמור על מנת שלא למלאות, ואח"כ מלאו, נשאר בטומאתו, אף שלא יטול מלואו עוד. ה"ט, דבתחלה נעשה לב"ק גמור, ומה יטול תורת טומאה ממנו. אבל זה שבתחלה נעשה ע"מ למלאות, א"כ לא הי' לו דין ב"ק, רק שבעודו ריקן מטמא, כיון שראוי לקבל בו, עכ"פ. אבל אחר שנתמלא, כאלו נסתם לגמרי, ונפסד בית קבולו דמי, וטהור לרבנן, אבל לר"א גם זה טמא. ולכן גבי כדור וגבי צרור מרגליות, דאיירי בעוד שהם ממולאים, בזה פליגי ר"א, ורבנן. וכו' (נחזור למה שהוסיף בזה כשנעניין בשיטת הרמב"ם בע"ה.) אבל גבי חצים, דאיירי בשעוד שהם ריקם, וראוי לקבול, זה טמא לרבנן, אף שב"ק העשוי למלאות הוא, עכ"ל.

עיקר חילוקו מבואר, שיש לחלק בין היכא שכבר נתמלא הבית קיבול, ואם כן אין כאן עוד בית קיבול, להיכא שעדיין לא נתמלא, אם כן אף שעתיד להתמלאות, לעת עתה בית קיבול הוא. וזה שהוסיף עוד תנאי באופן שכבר נתמלא, כדי שנאמר שאין הוא בית קיבול עוד, והוא, שנעשה מתחילה על דעת למלאותו, מילוי עולם. גם כן מבואר שהיה צריך להוסיף זאת, שהרי בא לפרש מילות של רש"י בסנהדרין, שכתב שפליגי רבנן ור"א בבית קיבול העשוי להתמלאות. ולפי פירושו, לא בזה פליגי, אלא בבית קיבול שכבר נתמלא. לזה הוצרך להוסיף, שאף שמחלוקתם הוא דוקא אחר שנתמלא, אבל רק פליגי אם הבית קיבול נעשה על מנת למלאותו. אבל אם נעשה מתחילה שלא על מנת למלאותו לעולם, כבר מקבל טומאה, ולא הואיל זה שמילאוהו, לשנות דינו. אבל בבית קיבול שנעשה למלאותו לעולם, אחר שכבר נתמלא, בטל ממנו שם בית קיבול, והוי ככלי שאין לו בית קיבול. ומכל מקום הוכרח לומר שקודם שנתמלא, נחשב לבית קיבול, כיון שעדיין לא נתמלא, שזה מה שרואים מן חיצים זכרים.

אם כן נראה שאיכא לפרש סברתו הכי, שבאמת הולכים אחר המציאות אם הוא ממולא או לא, ולכן אחר שנתמלא כבר בטל ממנו שם בית קיבול. אלא שאם לא נעשה למלאותו, אף שהמציאות היא שהיא

ממולאה, כבר ירדה לטומאה קודם המילוי, ואין המילוי מספיק מעשה, להוציא ממחשבתו הקודמת, שלא למלאותו. אבל אם נעשה מתחילה כדי למלאותו לעולם, כשמילאוהו הוא גמר מחשבתו הראשונה, וממילא מועיל לבטל ממנו שם בית קיבול מכאן ולהבא. אבל קודם שמילאוהו, הרי הוא בית קיבול הנעשה כדי להשתמש באותו בית קיבול, על ידי זה גופה שרוצה למלאותו מילוי עולם. רק אחר שמילאוהו כבר אין שם עוד בית קיבול ונתבטל בית קיבולו.

תוס'

התוס' סוכה שם ד"ה מהו דתימא

ז"ל, מהו דתימא בית קיבול העשוי למלאות לא שמייה בית קיבול קמ"ל. משמע מהכא דשמייה קיבול. וקשה לפירוש הקונטרס דסוף ארבע מיתות (סנהדרין דף סח.) גבי כדור ואימום דפירש שם בקונטרס, וכו' (הבאתי קושיא זו של התוס' לעיל בשיטת רש"י.) ודוחק לומר, דהכי קאמר, קמשמע לן, דכי האי דחיצין שמייה בית קיבול, לפי שפעמים שנוטלין הברזל מן העץ. ועוד קשיא מהא דתניא במס' כלים פ' י"ח (מ"ח) התפילין ד' כלים, ואין לך עשוי למלאות יותר מתפילין, וכו', עכ"ל.

התוס' מתחילים הדיבור בזה שמשמעות הסוגיא למסקנא, דבית קיבול העשוי למלאות, שמייה בית קיבול. וכותבים שדוחק לפרש שאין זה כוונת הגמ' במסקנתו, אלא שנשאר בהנחת ההוה אמינא שבית קיבול העשוי למלאות, אינו בית קיבול, ורק קמ"ל רב שחץ אין נחשב לבית קיבול העשוי למלאות, כיון שלפעמים נוטלין הברזל מן העץ. וגם מביאים שרש"י בסנהדרין מפרש שיטת החכמים דרבי אליעזר, שסוברים שאין הוא בית קיבול, ומקשים שני קושיות על זה. וכבר הארכנו בזה לעיל בשיטת רש"י. אם כן נראה שמסקנתם שבית קיבול העשוי למלאות שמייה בית קיבול, ואף שעשוי למלאות לעולם.

תוס' שבת דף נב:

ז"ל התוס' שם, היא של אלמוג וחותמה של מתכת (הדין הוא שהיא טהורה. שהולכין אחר המעמיד שהוא אלמוג שהיא מין עץ). וא"ת, והא יש בה בית קיבול, מקום מושב החותם? וי"ל, דאין זה בית קיבול, דאמרינן, בית קיבול העשוי למלאות, לא שמייה בית קיבול, עכ"ל.

והסתירה בין התוספות דסוכה הנ"ל, ותוס' זו מבוארת. ועוד צריך להבין לשונם כשכותבים דאמרינן, בית קיבול העשוי, וכו', היכי אמרינן הכי. ובשלמא אם היו סוברים כמו הדוחק לומר שכתבו בסוכה, איכא למימר שהכי אמרינן בסוכה, שלא שמה בית קיבול, והקמ"ל אינו חוזר מזה. אבל לפי מה שדחו זה בסוכה צריך עיון, אם לא נאמר שהם בעלי תוס' אחרים מהבעלי תוס' דסוכה.

תוס' שבת דף יז.

התוס' ד"ה ועל שאר, דנים בדין מרדע, שהיא כלי שתשמישו להדריך הבהמה בעת חרישתה. והיא מקל עשוי מעץ, ובסופו יש דרבן, והוא חד כמו מסמר, ונעשה מברזל. ובגמ' שם, ממשנה אהליות פרק טז' משנה א' (ויובא קצת לקמן בשיטת הר"ש עיין שם), מבואר שהמרדע מקבל טומאה, והתוס' דנה בזה, למה מקבלת טומאה, ולא הוי פשוטי כלי עץ שאין מקבל טומאה. ז"ל, וא"ת למה טמאוהו, וכו', והא מרדע, פשוטי כלי עץ הוא, ולא מקבל טומאה? דהא ע"כ איירי שאין הדרבן בתוך המרדע, שאם יש דרבן בתוכו היה מטמא, וכו' (דאז היה המרדע כבית יד לדרבן של מתכת.) ואור"ת, דחשיב בית קיבול, מקום שנותנין דרבן במרדעת. ולא הוי בית קיבול העשוי למלאות, שאין קובעין אותו שם, אלא פעמים מניחין, ופעמים מסירין. והא דתנן בפ"ט דכלים (משנה ו) וכו', ומלמד (מלמד הוא

מרדע כמו שכתבו התוס' בסמוך), שבלע דרבן כו' (היינו שנכנס הדרבן לתוך העץ של המרדע, עד שנבלע כולו בתוכו, ושוב לא הוי המרדע בית יד לדרבן) היו טהורים, ונכנסו לאהל נטמא, פי' הדרבן לבדו. נגע בהן ככר של תרומה, טהור (היינו שנגע ככר של תרומה במרדע, הככר טהור, אף שנטמא הדרבן הבלוע בו). משמע דמלמד חשוב פשוטי כלי עץ, לכך טהור ככר של תרומה, שנגע במלמד, שהמלמד לא קיבל טומאה מן הדרבן. ומלמד ומרדע מסתמא הכל אחד. ואור"י, דאיכא לאוקמי בכה"ג, שא"א להוציא הדרבן, אא"כ ישבר בית קבולו, ולכך לא חשיב תו בית קבול, עכ"ל.

נמצא שר"ת מחלק דומיא להדוחק לומר שכתבו התוס' סוכה. אלא שלשון התוס' סוכה הוא כנ"ל, שפעמים שנוטלים הברזל מהעץ, ולשון ר"ת, שאין קובעין אותו שם, אלא פעמים מניחין ופעמים מוציאים. ולכאורה לשון התוס' בסוכה, משמע שעל פי רוב נשאר הברזל תקוע בעץ, ורק פעמים נוטלים הברזל מהעץ. ואף בזה הקמ"ל מלמדת שאין זה נחשב בית קיבול העשוי למלאות, כיון שאין תמיד במלואו. ולשון ר"ת משמע שאין קביעות, אלא פעמים הוא כך ופעמים כך. אם כן משמע שאם היה על פי רוב קבוע שם, אף שלפעמים נוטלו משם, עדיין בית קיבול העשוי למלאות מיקרי.

אבל לשון ר"י משמעותו יותר קרוב למשמעות הדוחק לומר של תוס' סוכה, שכדי שיחשב בית קיבול העשוי למלאות, היה צריך לומר שאי אפשר להוציאו אלא אם כן ישבר. אבל אף זה נראה קצת אחר מלשון תוס' סוכה, שלכאורה משמעות הר"י, שאף אם מדובר שאף פעם לא מוציאים הדרבן מהעץ, עדיין יחשב בית קיבול, ורק משום שאי אפשר להוציאו מבלי לשברו, שוב לא נחשב עוד לבית קיבול. אלא שאיכא למימר שבאמת לא פליג על ר"ת, ורק בכי האי גוונא דמרדע, שנעשה הבית קיבול מתחילה לא להיות ממולא לעולם, אלא פעמים מוציאים, בזה הצריך כדי לאשווי לבית קיבול העשוי למלאות לעולם, שאם יוציאו אותו ישבר, ועל כורחו של האיכר נשתנה שימושו של הבית קיבול, לבית קיבול העשוי למלאות לעולם. אבל אם מתחילה נעשה כדי למלאותו לעולם, מודה לר"ת שזה מהני, ולא צריך שישבר כשיוציאוהו, ודבר זה למדתי מדברי הדעת התורה, שיובא לקמן.

תוס' סנהדרין דף סח.

להבנת התוס' סנהדרין, עיין לעיל הגמ' סנהדרין עם פירוש רש"י, ועוד יש להקדים בפירוש שני משניות. (א) המשנה כלים פרק כג' משנה א', הכדור והאימון והקמיע והתפילין, שנקרעו, הנוגע בהן טמא, ובמה שבתוכן טהור. פירוש הר"ש שם, שאם נגע בעור עצמו מטמאו, אבל אם נגע במילוי שבתוכן אין טמא החיצון. וכתב הטעם שמה שבתוכם אין חיבור לעור, ולכאורה הכוונה מאחר שנקרע. עוד הביא הר"ש תוספתא, תני"א בתוספ' [שם פ"ב] הכדור והאימון והקמיע והתפלה וכסת עגולה שנקרעו, אם מקבילין מה שבתוכן, טמאין. ר' יהושע בן קרחה אומר משום ר' אליעזר, אף מטבילין כמות שהן. פי' אף על פי שנקרעו מטבילין כמות שהן [ואין צריך להוציא] (והוציאו כמות שהן) מה שבתוכן [דאינון] חוצץ, (דהכל) וחשוב הכל אחד [ו]חיבור (על פי גירסת מהדורת פריעדמאן). אם כן לכאורה רבי אליעזר גם יפלוג על דין של המשנה, שכיון שסבר דהכל חיבור, אם נגע במה שבתוכן, טמא העור המחזיקם.

(ב) משנה כלים פרק כו' משנה ב, צרור המרגלית טמא. צרור המעות, ר"א מטמא, וחכמים מטהרים, ע"כ. פירוש ר"ש, עושין עור, ומניחין בו מרגלית להיות שמורה שם, וקושרין. וכאשר יוציאו ממנו המרגלית, נשאר העור כמו כיס, עד שיטרח ויפשיטנו מחמת שעמדה בו המרגלית ימים רבים ונצרר. וכן נמי עושין מעור צרור למעות, וכו'. ויש ליתן טעם בצרור המרגלית דמטמא טפי,

משום דדרך הצרור לעמוד יותר משל מעות, שרגילים להתירן מחמת שניתנו להוצאה, עכ"ל. ובגמ' סנהדרין שם, הדוגמאות ששאלו עליהם לר' אליעזר המה, הכדור והאמוס והקמיע וצרור המרגליות ומשקולת קטנה. נמצא דצרור המרגלית שנשנית במשנה זו דכלים, מודו החכמים לר"א שהוא טמא. אם כן, אם שאלת החכמים לר' אליעזר היתה על טומאת דברים הנ"ל, קשה. ששם משמע שהם מטהרין דברים ההם, ור"א מטמאם, ושאלתם היתה אם עומד בשיטתו, כדפירש רש"י שם.

אחרי הקדמה זו, זה לשון התוס' סנהדרין שם ד"ה וטהרתן במה שהן, פ"ה דנחלקו לענין טבילה בנקרעו, אי חוצץ מה שבתוכו או לא. ובהדיא לא אשכחן פלוגתא, אלא בפ' כ"ג דכלים תנן, הכדור והאמוס והקמיע ותפילין, שנקרעו, הנוגע בהן טמא, במה שבתוכו טהור. אלמא אין תוכו חשוב חיבור. ותניא בתוספתא ר' יהושע ב"ק אומר משום ר' אליעזר, אף מטבילין כמו שהן, אלמא מדלא חייץ בטבילה, ש"מ דהוי חיבור, עכ"ל. אם כן משמעות דבריהם, שקצת קשה על רש"י, שהוא כתב שפליגי אם מהני לטובלם כמות שהם, ולא מצאנו פלוגתא זו בפירוש. לזה מפרשים דבריו, שאף שאינו מפורש, מכל מקום איכא למשמע ממה ששנוי במשנה כלים פרק כג', וממה שנשנה בתוספתא הנ"ל, שפליגי החכמים ור"א אם דברים אלו נקראו, אי נחשב המילוי לחיבור או לא. ולכאורה כנ"ל משמעות דבריהם שלא באו לחלוק על רש"י אלא לפרש דבריו.

אבל צריך עיון, שהתוס' מפרשים השאלה השנית ששאלו לר"א על דברים אלו, אבל על השאלה הראשונה, לא כתבו כלום. ושאלה הראשונה היתה לפי רש"י, אי מקבלים דברים אלו טומאה, וגם על זה כתב שם שנחלקו החכמים ור"א, ופלוגתא פירש, אי נחשב בית קיבול העשוי למלאות לבית קיבול או לא. ומחלוקת זו לא מצאנו בשום מקום, ולמה לא הקשו התוס' על רש"י בזה. ואף אם נאמר שלמדו רש"י ותוס', שאיכא למידק שהחכמים מטהרין אם לא נקרעו, מדכתבה המשנה שדברים אלו טמאים אם נקרעו, משמע שאם לא נקרעו לא, מכל מקום עדיין לא מצאנו שר"א יחלוק עליהם בזה. ואף בתוספתא שמביאם התוס' והר"ש, לא מצאנו שיחלוק ר"א, שגם בתוספתא מדובר בדנקרעו. וגם אין הדיוק מוכרחת, שאיכא למימר שאם הם שלמים פשיטא שהם מקבלים טומאה, והמשנה בא ללמד שאף אם נקראו טמאים, אם נגע בהם, אבל לא במה שבתוכם. ויותר קשה ששם בפרק כו', איתא מפורש במשנה שצרור המרגלית טמא אף לחכמים, ולרש"י, זה אחד מן הכלים ששאלו החכמים אם חזר בו להודות להם, שאין מקבלים טומאה.

מלבד כל זה, הרי התוס' סוכה הנ"ל, משמעותם שלומדים מהסוגיא דסוכה, שבית קיבול העשוי למלאות שמיה קיבול. והביאו כנ"ל שלרש"י החכמים מטהרים, ולא הונח להם לומר שהסוגיא דסוכה אתי אליבא דר"א, אבל לא כתבו כיצד יפרשו הם שאלת החכמים לר"א בסנהדרין. ואף שאין זה קושיא על התוס' סנהדרין, שאיכא למימר שסברו כמו אידך התוס', שכתבו שבית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול, אבל הוא קושיא על התוס' דסוכה. וראיתי בתוס' הרא"ש בסנהדרין שם, שהקשה על רש"י דסוכה, ודבריו ניכרים שהם הבעל התוס' דסוכה. אבל התוס' הרא"ש הוסיף על דברי התוס' דסוכה, ז"ל, ועוד תנן צרור המרגלית טמא, צרור המעות, ר' אליעזר מטמא, וחכמים מטהרים, אלמא בצרור המרגלית לא פליגי. ומיהו איכא לאוקומה הך סוגיא דהכא כר' יוחנן דתוספתא. דתני בתוספתא דכלים, אמר ר' יוחנן, לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים, על צרור המעות שהוא טהור. על מה נחלקו, על צרור המרגליות, שר' אליעזר מטמא, וחכמים מטהרים. צרור המרגלית בזמן שבתוכו, טמא,

פשטו, טהור. מיטמא, ומיטהר, אפי' עשרה פעמים ביום. ומ"מ מההיא דתוספתא קשה לפרש"י, דהא אפילו רבנן מודו דמקבל טומאה, כל זמן שהמרגליות בתוכו.

ונראה לפרש, דעושין עור, ומניחין בו מרגליות להיותה שמורה שם, וקושרין אותו, וכאשר יוציאו המרגלית, נשאר העור כמין כיס, מחמת שהיה קשור זה ימים רבים, עד שיטרח ויתפשט. וכן עושין מעור צרור למעות, אלא בשל מעות מחמת שתשמישו תדיר מתפשט מעצמו, יותר משל מרגלית. להכי מטהרי בשל מעות, טפי משל מרגלית, דלא חשיב בית קבול. וניחא השתא הא דקתני בתוספתא, בזמן שבתוכו טמא, משום שאין מתפשט, פשטו טהור, שהוציא המרגלית, ולא תלי טעמא בבית קיבול העשוי למלאות. והיינו נמי טעמא דכדור ואימום ואינך, עכ"ל.

הרי הקשה תוס' הרא"ש הקושיא מהמשנה דפרק כו', וכתב לפרש שאלות של החכמים לר"א אחרת מפירוש רש"י לגמרי. שלמד שכל המקרים ההם הכדור והאימום, לא היו תפורים, ולא נעשה למלאות לעולם כדפרש"י. אלא היה כמו צרור המרגליות והמעות, שלקחו חתיכת עור, וכרכו אותו על גבי דבר הממלאם, וקשרו החתיכת עור למעלה. וכולי עלמא מודו שמקבל טומאה כשהוא קשור, אבל נחלקו אחר שניתר הקשר, אי נחשב עוד לבית קיבול, מאחר שאין נפשט העור בקל. ובזה מצאנו במשנה דכלים שם שנחלקו החכמים ור"א, והוא הדין לאידך הדוגמאות שם. וכן הר"ש שם פרק כו', הקשה מהמשנה שם על רש"י, וגם יתר קושיות התוס' דסוכה שם. אבל כנ"ל לכאורה פשטות משמעות התוס' בסנהדרין, שאינם חולקים על פירש רש"י, אלא שקשה למה לא נתקשו גם על שאלת טמאים, כמו שפירשו שאלת טהרתן במה, כנ"ל.

בירור שיטת התוס' לדינא – שני מהלכים

מהלך ראשון

עלה בידינו שיש לנו שני מהלכים בתוס', התוס' סוכה נראה שסוברת שבית קיבול העשוי למלאות, בכל גוונא שמיה בית קיבול. ולא סבירא להם לחלק חד מן החילוקים שכתבנו מהפסוקים לעיל, בשיטת רש"י. החילוק בין אם המילוי הוא מילוי עולם, או לפעמים מוציאים אותם, כתבו שהוא דוחק. ולכן היה קשה להם שיטת רש"י בכדור אליבא דחכמים, שלא רצו לחלק ששאני התם שהמילוי הוא מילוי עולם. והחילוק של הערוך לנר, שחילק בין אם עדיין לא נתמלא, לאחר שנתמלא, גם כן לא סבירא להם, שאם היו סוברים הכי, גם כן לא היה קשה להם מהכדור, שכבר נתמלא. ויתר החילוקים בודאי לא סבירא להם, שיתר החילוקים סברו שבאמת בית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול, ושאני הלכות סוכה, או שפסלוהו מדרבנן, או משום ששאני חץ שגם אחר המילוי, יקבל טומאה מחמת דהוי בית יד למתכת, או דשאני המסכך בחץ נקוב, שמראה לן שאין בדעתו למלאותו עד אחר חג הסוכות, שסיכך בו. ואילו סברו הכי, לא היה קשה להם כלל משאר מקומות שהביאו.

אלא מוכח שסברו שמסקנת הגמ' סוכה היא העיקר, שבית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול, בכל גוונא. והגמ' סנהדרין שלרש"י משמע שהחכמים סברו לא שמיה בית קיבול, כבר הארכנו לעיל שאין זה ראייה, כמו שכתב התוס' הרא"ש, שאין שאלת כדור, שאלת בית קיבול העשוי למלאות כלל, אלא השאלה, אחר שניתר העור, אבל הבית קיבול עדיין קיים, אם נחשב עוד לבית קיבול, עיין לעיל. נשאר לן הראייה שמביאים התוס' שבת נב', מהמשנה דכלים, היא של אלמוג וחומתה של מתכת, שהחכמים מטהרין שהולכים אחר המעמיד שהיא של עץ, והוי פשוטי כלי עץ. וכנ"ל הקשו התוס', אמאי

יש בית קיבול באלמוג מושב החותם. ושם יתרוצו שאין הכי נמי צריך לאוקמי ההיא משנה, שמדובר באלמוג זכר, דהיינו שזכרות של עץ יצא מהטבעת, ונכנסת לתוך החותם, דומיא דחץ זכר. אי נמי שקבעוהו במסמרות, וכנ"ל מהערוך לנר, ונודע ביהודה, שאם בא הבית קיבול לעולם כשהוא ממולא, לכולי עלמא לא הוי בית קיבול.

מהלך שני

מהלך שני התוס' שבת נב:; שכתבו כדבר פשוט שבית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול. ותוס' זו אפשר להשוות לשיטת רש"י, וכל המהלכים הנכתבים ברש"י שייך להיאמר לשיטתם. וכנ"ל גם התוס' בסנהדרין משמעותם שסוברים כרש"י בזה. אלא שמאחר שאית לן שיטת ר"ת ורש"י בשבת דף יז., ושם ר"ת נראה כמחלק בין אם עשוי למלאות לעולם, או אם לפעמים מניחין, ופעמים מסירים, והוא קרוב לדחוק לומר שדחו התוס' בסוכה. וכן הר"י שם מחלק בין אם היה נשבר אם היה מוציא, לבין לא היה נשבר. אם כן לכאורה טפי ניחא להשוות דברי התוס' להדדי, ולומר שהכי גם סברו התוס' בדף נב:; שסברו כחילוק זה, ששאני החותם שממלא הטבעת של עץ לעולם. וגם ניחא בפירוש זה לפרש כוונתם, כשכותבים, דאמרינן בית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול, וקשה היכי אמרינן הכי. ועל פי הנ"ל ניחא, שאמרינן הכי בסנהדרין, לפי שיטת החכמים, ושם מדובר שהיה המילוי עשוי למלאות לעולם.

הערוך הנר הנ"ל כתב על פי דרכו ליישב דברי התוס' שבת נב: והמשנה דכלים, שיש לחלק בין אם כבר ממולא, או רק נעשה למלאות. ז"ל, יש להביא רא' לזה, מדברי התוס' בעצמם, שכתבו בשבת (נב ב ד"ה היא) דלכך טבעת של אלמוג, וחיתמה של מתכות טהור, אף שבית מושב המתכות הוא בית קבול. משום דאין זה בית קבול, דאמרינן, ב"ק העשוי למלאות לא שמיה ב"ק, ע"ש. ולכאורה דבריהם תמוהים דהא אדרבא אמרינן הכא דשמיה ב"ק. ולא על דבריהם בלבד קשה אלא גם על הגמרא דהכא, דאיך אמרינן דשמיה ב"ק, כיון דמתניתין דטבעת של אלמוג, מוכח דל"ש בית קבול. וכו'. אבל לפי דברינו הנ"ל א"ש, כיון דבית קבול דשם כבר נתמלא, ונעשה להתמלאות לעולם, בזה אמרינן לרבנן דר"א דלא שמיה בית קיבול, עכ"ל. אבל הוא היה צריך להודות שהתוס' סוכה לא סברו הכי, ז"ל, ואף דהכא לא נחתי התוס' לחילוק זה מ"מ י"ל דבשבת שיטה אחרת של תוס' היא, עכ"ל. וכוונתו לכאורה כנ"ל, שאם סברו לחלק בהכי, לא היה קשה להם מכדור.

גם רצה הערוך הנר להשוות שיטת ר"ת בשבת יז., למהלכו לחלק בין אם כבר ממולא או לא. ז"ל, וכן יש להוכיח ג"כ מדברי ר"ת, שהביאו התוס' שבת (יז א) ד"ה ועל, דלכך מרדעת חשיב בית קבול, ומקבל טומאה, דלא הוי ב"ק העשוי למלאות, כיון שאין קובעין הדרכן במרדעת לעולם, אלא פעמים מניחין, ופעמים מסירין, ע"ש. ולמה הוצרך ר"ת לזה, אפילו הוי ב"ק העשוי למלאות לעולם, מ"מ חשיב ב"ק, ומקבל טומאה כדאמרינן הכא. אלא ע"כ דגם ר"ת ס"ל חילוק זה, דב"ק העשוי להתמלאות, לאחר שנתמלא ל"ש ב"ק, אבל קודם שנתמלא מקרי ב"ק, עכ"ל. אבל זה לכאורה תמוה מאד, שר"ת כתב מפורש בתירוצו שעל כרחק מדובר שאין הדרכן בתוך המרדע, שאם היה בתוכו היה נחשב לכלי מתכת. ז"ל שוב, דהא ע"כ איירי שאין הדרכן בתוך המרדע, שאם יש דרכן בתוכו היה מטמא, וכו' ואור"ת, דחשיב בית קבול, מקום שנותנין דרכן במרדעת. ולא הוי בית קיבול העשוי למלאות, שאין קובעין אותו שם, אלא פעמים מניחין, ופעמים מסירין, עכ"ל.

הרי מוכח שר"ת קאי על מרדע שאין הדרכן בתוכו, ועל זה קאי חילוקו, שאין זה נחשב בית קיבול העשוי למלאות כיון שאין קובעין אותו שם.

וקושיא זו למדתי מדברי הדעת תורה, אורח חיים תרכ"ט סעיף ז' ד"ה ועיין במלוא הרועים. ששם הביא שהמלא הרועים חילק בין אם כבר ממולא או לא, וכמו שחילק הערוך לנר. וכתב שגם הוא כתב הכי בתשובה לקהלת ראווני, אבל מסיק ז"ל, אבל העירני הרב השואל, וכו', גם העירני שמדברי תוס' שבת שהבאתי למעלה מוכח דלא כמלא הרואים הנ"ל, דהא התם אין הדרכן בתוך המרדע, ואפ"ה אינו קיבול כיון שבדעתו לקבעו לעולם, עכ"ל. והוא לא הביא דברי הערוך לנר, אם כן די לו לומר שרואים שר"ת לא סובר כחילוק המלא הרועים. אבל על פי דבריו, על הערוך לנר תימה, שרצה להשוות דברי ר"ת למהלכו, וכדברי הדעת תורה אדרבא מדברי ר"ת מוכח שלא סבירא ליה חילוק זה. על כן נראה לפרש שיטת התוספות אלו (שבת שם ושם וסנהדרין) שסוברים לחלק בין אם נעשה למלאות לעולם או לא, וכנ"ל, וכן כתב הדעת שם לפני זה ומטעם הנ"ל.

סיכום שיטת התוס'

- תוס' סוכה יב, ותוס' הראש בסנהדרין - סוברים שבית קיבול העשוי למלאות, שמיה בית קיבול, ולכן מקבל טומאה, בכל ענין. ואין חילוק בין אם נעשה למלאות לעולם, ובין שלפעמים מוצאים המילוי, ואין חילוק אם כבר ממולא ובין שעדיין לא ממולא. ובפשטות סברי שמקבל טומאה מדאורייתא.

- תוס' שבת נב, ור"ת והר"י בתוס' שם יז, ותוס' סנהדרין – סוברים שיש לחלק בין אם נעשה למלאות לעולם, אז לא שמיה בית קיבול, ואף קודם שמילאוהו, ובין אם לא נעשה למלאות לעולם, אז שמיה קיבול.

- אלא שנראה שיש קצת מחלוקת בין ר"ת והר"י מתי נקרא נעשה למלאות לעולם. ר"ת משמע שסבר שדי אם כוונתו למלאותו לעולם, ואולי אף ברוב הפעמים. ור"י משמע שסבר שצריך שאחר המילוי, אי אפשר להוציא ממלא, בלי לשבר הכלי. אלא שכתבנו שאיכא להשוות שיטת הר"י ור"ת. והר"י רק דיבר במקרה שבאמת לא נעשה הבית קיבול למלאות, רק אז כדי להשוותו לבית קיבול העשוי למלאות בעינן שישבר אם מוציאים ממלאו.

הרמב"ם

הלכות כלים פרק ב הלכה ג

בית קיבול העשוי למלאותו אינו בית קיבול. כיצד, בקעת של עץ, שחוקקין בה בית קיבול, ותוקעין בו הסדן של ברזל. אם של נפחים היא, אינה מקבלת טומאה, שאע"פ שיש בה בית קיבול, לא נעשה אלא למלאותו, וכן כל כיוצא בזה. ואם היתה של צורפין, הרי זו מקבלת טומאה, מפני שהן מגביהין את הברזל בכל עת שירצה, ומקבצין את שפות הזהב והכסף המתקבצת שם תחת הסדן, והרי נעשה לקבלה, וכן כל כיוצא בו.

אם כן פסק הרמב"ם מפורש בית קיבול העשוי למלאות לא שמיא בית קיבול. ולכן הרמב"ם פוסק שהבקעת של עץ, שחקקו בו קיבול לקבל הסדן אינה מקבלת טומאה, אם מדובר שהדרך היא להשאיר הסדן בתוך העץ. ומקורו הוא מהמשנה דכלים פרק יז' משנה יז' שהבאתי למעלה, תחתית, הצורפים, טמאה, ושל נפחין, טהורה. ופירשה הרמב"ם בפירוש המשניות כדפירש בהלכותיו, שהתחתית היה לה בית קיבול העשוי למלאות בסדן, ושל צורפים אין עשוי למלאות לעולם, ושל נפחים עשוי למלאות לעולם.

אבל הר"ש והרע"ב פירשו משנה זו אחרת, שפירשו שתחתית, היא כלי עץ שיש לה בית קיבול, הנתון תחת הצורפים ונפחים (ועיין בתפארת ישראל שם פירש למה אינו טמא מדרס). אלא של נפחים אינו עשוי לקבלה, דהיינו שאין לנפח צורך בבית קיבולה, אבל של צורפים עשוי לקבלה, שיש צורך לצורף בבית קיבולה, לקבץ הזהב והכסף שנופל. כך הבנתי מתוך דברי הפרי מגדים או"ח אשל אברהם סוף ס"ק ח'. אם כן אין קשיא משנה זו על התוס' סוכה יב., הסובר שבית קיבול העשוי למלאות שמיא בית קיבול, שיכולים לפרש כהר"ש.

ועיין בפרי מגדים שם שכתב שהרמב"ם בפירוש המשניות גם כן פירש כהר"ש. אמנם כפי הנראה שכתב כן מחמת שהיה לו הדפוסים הישנים של פירוש המשניות להרמב"ם, ושם לא ברור כל הצורך כוונתו, והוא הבינו שבא לומר כהר"ש. אבל בדפוסים החדשים פירש הרמב"ם מפורש שם, כמו שפירש בהלכותיו. ושוב מצאתי שהמים טהורים בגליון על סדר טהרות הנדפס בש"ס, הגיה בדברי הרמב"ם בפירוש המשניות, ועל פי הגהותיו דברי הרמב"ם בדפוסים ישנים, מטעמים אם הדפוסים החדשים, ואם מה שפירש ביד. וסיים שם המים טהורים ז"ל, ולפי מה שהגהתי, שוב אין בדברי רבינו חזרה ממ"ש כאן, למה שכתב בחיבורו, כמו שחשב הפרי מגדים א"ח סימן תרכ"ט באשל אברהם ס"ק ח, עכ"ל.

אבל לא חילק הרמב"ם בהלכה זו, בין אם מדובר קודם שקבעו הסדן בעץ, ובין אחר שקבעו הסדן בעץ. אבל בפירוש המשנה פירש חילוק זה, שאחר שפירש ענין תחתית כדפירש ביד כתב ז"ל, ודע שאינו מתטמא ואפילו מדרבנן, לפי שכל מה שמתטמא מדרבנן, הם פשוטי כלי עץ, והעצים האלה שאליהם מרדדים עליהן הנפחים, אין עליהן תורת כלי, אלא אם כן בשעה שסדן הברזל תקוע בהן, שאז הכל מתטמא, לפי העיקר שקדם בפרק השלשה עשר, באמרם עץ המשמש את המתכת טמא, (העתקתי גירסת מהדורת פריעדמאן, והוא קרוב לגירסא שלפנינו אבל ביותר קל לקורתו), עכ"ל. אם כן פירש כוונת המשנה שמדובר דוקא קודם שנקבע הסדן בעץ, שאילו אחר כך אין העץ נחשב לכלי עץ, אלא לכלי מתכת, שהיא משמשת את הסדן. כנ"ל ביד לא כתב הרמב"ם לחלק בהכי, אלא שלא דיבר על טומאת הכלי סדן בכללו, אלא על טומאת העץ שבו תוקעין הסדן. אם כן שפיר נוכל להשוות דבריו שם לדבריו בפירוש המשנה. שאחר שתקע הסדן בבקעת שוב נהפך הבקעת לכלי סדן, ולא הוי עוד בקעת.

וכן פירש הרמב"ם שם הטעם שאין בקעת זו מטמא כפשוטי כלי עץ, ולכאורה הכוונה שהבקעת משמש אדם ומשמשו, והיה צריך לקבל טומאה מדרבנן. ולזה פירש ששאני בקעת, קודם שהושם בה הסדן שאינו כלי כלל. ולכאורה משמעותו, שאם היה לו בית קיבול ששמיא בית קיבול, כבר היה נחשב לכלי, מחמת הבית קיבול, אבל כיון שאינו נחשב לבית קיבול, שוב אין כאן שם כלי כלל. ואחר שהושם הסדן, כבר נהפך לכלי מתכת, שהבקעת משמש המתכת, וכן"ל.

סיככה בחצים, בזכרים כשרה, בנקבות פסולה, אף על פי שהוא עשוי להתמלאות בברזל, בית קיבול הוא, ומקבל טומאה ככל כלי קיבול.

פיסקו בהלכות סוכה נראה כסתירה מפורשת לפיסקו בהלכות כלים, מלבד שפיסקו בהלכות כלים נראה כנגד הגמ' סוכה, שממנה נלקח פיסקו בהלכות סוכה. וכבר הקשה הרשב"א בתשובה חלק א סימן קצה, על פיסקו בהלכות כלים שהוא כנגד הגמ' סוכה, ולא תירץ כלום. וכן הפוסקים באו"ח תרכ"ט סעיף ז' (פרי מגדים משבצות זהב ס"ק ט', ואשל אברהם ס"ק ח', והגר"א, ועוד), הקשו עליו שדבריו סותרים אהדדי. ולעיל על שיטת רש"י ותוס' כבר כתבנו דברי הפוסקים ליישב שיטתם, והרבה מהם גם באו לתרץ שיטת הרמב"ם. ונחזור לעיין בהם, לראות אם יעמדו דבריהם בשיטת הרמב"ם או לא. ואחר כך אביא עוד מהלך שרק אזיל בשיטת הרמב"ם.

החילוק בין אם נעשה לקבלה לעולם, או לפעמים מוציאים אותו, שהוא הדוחק לומר שכתבו התוס' סוכה, ושכתבה ר"ת, וקרוב לה הר"י, כמובא לעיל. השבות יעקב שם שכנ"ל האריך להביא הרבה תירוצים, ודחאם, סיים תשובתו בחילוק זה. ז"ל, ולפי מ"ש התוספ' שם בסוכה והר"ש בפ' המשניות, לתרץ לדעת רש"י, ולחלק בין היכא שנוטלין המילוי לפעמי' ממנו, או היכא שהמילוי שם בקביעו', אפשר נמי לתרץ דעת הרמב"ם בדרך זה. דבהל' סוכה פסק דהוי כלי בית קבול, לפי שפעמים נוטלין הברזל ממנו, משא"כ בהל' כלים שם סיים, שאינו עשוי אלא למלאותו. מדכתב לשון אלא, כוונתו שהמילוי קבוע בתוכו, וכה"ג מחלק שם בשל צורפין ע"ש, כן נראה לי בישוב קצת דברי הרמב"ם, עכ"ל. וכן הדעת תורה שם נראה שהסכים שתירוצו זה של השבות יעקב הוא הבהיר משאר התירוצים.

החילוק בין טומאה דאורייתא וטומאה דרבנן, שהוא החילוק של הפרי מגדים, והנודע ביהודה, וכן חכך בתירוצו זה השבות יעקב, כמובא כל זה לעיל בשיטת רש"י. לכאורה דברי האחרונים לפרש שיטת הרמב"ם הכי הוא תמוה, שמפורש כתב הרמב"ם בפירוש המשניות שאינו טמא אף מדרבנן, מטעם פשוטי כלי עץ, מחמת שאינו כלי כלל. הרי כל מה שבא הרמב"ם לבאר הוא אמאי אינו מקבל טומאה מדרבנן, מחמת פשוטי כלי עץ. אבל פשיטא ליה שאינו מקבל טומאה מדרבנן, מחמת שיש לו בית קיבול, אף שעשוי למלאות. אבל האמת יורה דרכו, שעייין לעיל שהראיתי שהפרי מגדים הבין דברי הרמב"ם בפירוש המשניות, שמפרש אחרת לגמרי מפירושו ביד, ולפי הבנתו אין שום ראיה מפירוש המשניות, לדין בית קיבול העשוי למלאות, ולכן כתב מה שכתב. אבל על פי הגהות המים טהורים, ודפוסים החדשים שלפיהם כתב הרמב"ם מפורש שם שאינו טמא אף מדרבנן, בודאי לא היו כותבים דבריהם, לתרץ שיטת הרמב"ם. אמנם לתרץ שיטת רש"י, עדיין שפיר אפשר לומר כדבריהם, שבזה מיישבים דברי הסוגיא דסוכה (וסתימת רש"י שם) עם דברי רש"י בסנהדרין.

החילוק בין אם גם אחר שימלא יקבל טומאה או לא, והוא גם חילוק מהפרי מגדים. ששאני חץ שגם אחר שימלאו יקבל טומאה מחמת שהוי בית יד למתכת של החץ. גם חילוק זה על פי פירוש המשניות שלפנינו אי אפשר לאומרו. שגם בזה כתב הרמב"ם שם מפורש שלא כהכי, וכנ"ל, שפירש שסבר שגם בסדן אמרינן הכי, שאחר שיושם הסדן בתוכו, נהפך לכלי מתכת. ואף על פי כן אמרינן שקודם שהושם הסדן בתוכו, לא נחשב הבית קיבול לטמא הבקעת, כיון שהוא עשוי למלאות.

החילוק בין סיכך בכלי כזה שמראה שאין דעתו למלאותו בחג, ובין שאר הזמנים שאז דעתו למלאותו, והוא חילוק של מוהר"ר חיים חזון, המובא בשבות יעקב שם. עיין לעיל בפירוש רש"י הבאתי לשונו מהשבות יעקב, ומה שהוקשה לו בתירוץ, ומה שכתבתי לתרץ. ותירוץ זה לכאורה עולה כהוגן גם ברמב"ם, והוא תירוץ יפה שאין צריך להוציא שום מקרה מהכלל שכללו הרמב"ם בהלכות כלים, שבית קיבול העשוי למלאות, לא שמיה בית קיבול. רק קצת דוחק שבהלכות סוכה לא ביאר הרמב"ם עיקר הנקודה למה שמיה קיבול, אף שעשוי להתמלאות. וצריך לפרש בדברי הרמב"ם שכוונתו, אף על פי שהוא עשוי להתמלאות (אחר סוכות) בברזל, בית קיבול הוא (בתוך חג הסוכות). אבל אף שזה דוחק גם יתר הפירושים שנאמרו צריך להוסיף איזה דבר בדבריו. ולפחות לפי מהלך זה אין צריך לומר שחידש לן כאן הרמב"ם בהלכות סוכה יסוד בהלכות טומאה, שהיה לו לפרשו שם.

החילוק בין אם עדיין לא נתמלא לאחר שכבר נתמלא, והוא החילוק של הערוך לנר, ומלא הרועים. הערוך לנר כתב שמהלכו הוא גם התירוץ להסתירה ברמב"ם, ז"ל, וכן גבי סדן של נפחים, דמשמע דאיירי אחר שכבר נקבע בהעץ הסדן, בזה טהור לרבנן, בשל נפחים, כיון שעשוי להיות ממולא לעולם. אבל גבי חצים, דאיירי בשעור שהם ריקם, וראוי לקבול, זה טמא לרבנן, אף שב"ק העשוי למלאות הוא, עכ"ל. אבל גם תירוץ זה לתרץ שיטת הרמב"ם, לכאורה מופרך ממה שכתב בפירוש המשנה, וכמו שנתבאר לעיל. ששם כתב שמדובר דווקא קודם שהושם הסדן בבקעת, דאילו אחר כך הוי דינו כסדן, שהוא כלי מתכות. וגם נתבאר לעיל שאין שום ראיה לומר שחזר בזה ביד, אם כן טפי ניחא לומר שהכי גם כיון ביד.

החילוק בין אם הוא הבית קיבול הוא חלק מעיקר הכלי או לא, אחר שעברנו על התירוצים המובאים לעיל, בשיטת רש"י ותוס', נשאר לן להביא עוד תירוץ שכתבו הראשון לציון (לבעל האורה חיים הקודש). ז"ל בחידושו לסוכה שם, והנכון לומר הוא, דשני מיני עשוי למלאות הם. אחד, כשבית קבול הוא לתשמיש צורכי הכלי עצמו, שיש בו בית קיבול, זה הגם שמתמלא, חשיב בית קיבול. והיינו חצים נקבות, שהנקבות שבהם הוא כדי שישמש בחץ זה למרחוק, על ידי חץ שתוחב בו. ונמצא בית קיבול הוא צורכי החץ, כדי שיעשה מלאכה שלימה, ולזה שמיה בית קיבול, והיינו מה דחדית לן רב. ואיכא בית קיבול אחר, והוא כשאניו לתשמיש הכלי עצמו, אלא לתשמיש כלי אחר הבא בתוכו, כדי להשתמש בו. ונמצא כל הבית קבול אינו אלא בשביל המתמלא בו, ולא בשביל הכלי שנעשה בו, בית קיבול זה לא חשיב בית קיבול כלל. והיינו הך דקתני בפרק י"ז דכלים, דתחתית הצורפין, דהתם נקבות הבקעת שבתחתית הסדן אלא לתשמיש הסדן, לא לתשמיש הבקעת, ולזה לא שמיה בית קיבול. ומאן דאית ליה מבוא בטומאה וטהרה, ירגיש חילוק זה כי נכון הוא. ולזה תמצא ששינה הרמב"ם את לשונו בשני מיני בית קיבול אלו. בהא דחצים, כתב אף על פי שהוא עשוי להתמלאות, ובההיא דכלים כתב בית קיבול העשוי למלאותו. ומי שאינו מבין דברי חכמים יחשוב דלאו דוקא. ולא היא, אלא הא דחצים אינם עשויים החצים כל עיקר בשביל נקב זה, אלא שעשו הנקב לתיקון יפה, לתשמיש יותר ראוי. לזה אמר עשוי להתמלאות, פי' מעשה זה של בית קיבול עשאוהו, אבל לא עשאוהו להשאר כך, אלא להתמלאות. ובהך דתחתית הצורפין אמר, עשוי למלאותו, פי' כל עצמו של נקב זה, לא היה אלא למלאותו, ונמצא נעשה כל עצמו לצורכי הממלאו, והבן. ולזה לא חשיב בית קיבול דכל הכלי בטל וכבית יד לסדן, עכ"ל.

ובודאי לי העני שאין לי מובא בטומאה וטהרה, לא אבוא אחר המלך, ובודאי תירוצו זה גם כן עולה יפה גם אם מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה. אבל אתה הראתה לדעת, שאין תירוצו זה עולה ארוכה בשיטת רש"י, וגם לא בשיטת התוס' שבת נב. שהרי רש"י פירש שהחכמים דר"א מטהרים כדור, מחמת שהיו בית קיבול העושי למלאות. ובודאי אותו בית קיבול, נעשה בשביל תקנת הכלי, כדי שיתמלא מדבר שיעמיד הכדור. וכן התוס' שבת שכותבים שהטבעת שנעשה מעץ, ויש בו בית קיבול, לא שמיה קיבול שנעשה להתמלאות. ולכאורה גם אותו בית קיבול, הוא לצורך מילוי החותם, שהוא תיקון לכלי זה, שאין הוא רק להעמיד החותם, אלא שמועיל לחתום בחותם ביותר קלות, כשהוא מחובר לטבעת. אלא בודאי כוונת הראשון לציון הוא רק לתרץ שיטת הרמב"ם, כמו שכתב, אבל מודה הוא שצריך לומר תירוצו אחר לתרץ שיטת רש"י ותוס'.

נמצא שלפרש שיטת הרמב"ם נשאר לך, שלש תירוצים, התירוצו, שיש לחלק בין מילוי עולם לאינו לעולם, והתירוצו בין סכך ליתר ענינים, והחילוק בין נעשה לתקן הכלי או רק להעמיד הכלי.

שיטת הרשב"א

הרשב"א בתשובה חלק א סימן קצה', האריך לבאר דין סיכוך בסולמות. וכתב שם מתחילה שאם נעשה הסולם בענין שיש בית קיבול לשליבות, בודאי מקבל טומאה, שבית קיבול העשוי למלאות שמיה קיבול. ושוב הביא שיטת הרמב"ם בהלכות כלים, שסבר שלא הוי בית קיבול. והביא מקור הרמב"ם מהמשנה כלים, ומראה שאין זה ראייה מוכרחת כיון שפירש הר"ש בו פירוש אחר. אם כן מתשובתו שם נראה שמסקנתו, לחלוק על הרמב"ם, ופוסק שהוי בית קיבול. אבל בתשובה שאחר כך, סימן קצו', נשאל על מעשה שהיה שפינו סולם מהחצר ושמו אותו על הסוכה, אם פוסל הסוכה. ומתחיל תשובתו בזה הלשון, מסתברא שאפילו לכשתמצא לומר שאין מסככין בו, אפילו הכי כל שהסוכה כשרה, וצלתה מרובה מחמתה, שוב אין סכך פסול פוסל אותה, עכ"ל. אם כן קצת משמע, שאף אחר כל קושיותיו על הרמב"ם, לא לגמרי דחה שיטתו, ולהכי התחיל תשובתו, אפילו כשתצא לומר, ולא כתב שאף שנתבאר שסולם פסול לסכך בו. ובתשובות המיוחסות לרמב"ן, שהם באמת תשובות הרשב"א בסימן רטו', שני תשובות הנ"ל של הרשב"א משולבות לתשובה אחת, באותו לשון של תשובות הרשב"א.

ונראה שמשום הכי הבית יוסף תרכ"ט סעיף ז, אחר שמביא תשובות התרומת הדשן שכתב שמותר לסכך בסולם שהוי פשוטי כלי עץ, כתב ז"ל, אבל בתשובות להרמב"ן (המיוחסות) סימן רט"ו נסתפק בדבר, עכ"ל. ובדרכי משה שם ס"ק ב' כתב ז"ל, ובתשובות הרשב"א (ח"א) סימן קצ"ו מסתפק בדבר ובסימן קצ"ה שם כתב בהדיא דאסור לסכך בסולמות שלנו דמקבלין טומאה מדאורייתא ועיי"ש, עכ"ל. וכאמור באמת הכל תשובה אחת, ומאן דאמר חד אמר לכולם, והוא הרשב"א. אם כן צריך עיון על דברי שניהם, למה הבית יוסף כתב שהרמב"ן מסתפק בדבר, ולא כתב שגם הרשב"א מסתפק בדבר. ועל הדרכי משה יותר קשה, איך כתב שהרשב"א נסתפק בסימן קצו', ואילו בסימן שלפני זה כתב בהדיא שהוא פסול, ומשוה דבריו סתירה חד לשני. וצריך לומר שנראו בעיני הדרכי משה ראיות הרשב"א לחלוק על הרמב"ם בסימן קצה', ולכן למד שהכי נקט, ובסימן קצו' לרווחא דמילתא כתב אפילו תמצא לומר, דהיינו שאין זה ברור שלשיטת הרמב"ם לא שמיה בית קיבול, אבל להלכה כבר חלק עליו בזה.

על פי זה הרשב"א שלפחות מסתפק לומר שסולם מקבל טומאה, שהוא כלי עץ שיש לו בית קיבול העשוי למלאות, ושמיה בית קיבול, לא הונח לו בשום החילקום הנאמרים לעיל לתרץ שיטת הרמב"ם. ולכן סבר שאף שעשוי למלאות לעולם, ואף שכבר נתמלא, ואף שהמילוי נעשה בשביל תקנת הכלי, ואף שאחר שימלא לא יקבל טומאה מטעם אחר, עדיין שמיה בית קיבול, וכותב שם שמקבל טומאה מדאורייתא. והוא כשיטת התוס' בסוכה, והתוס' הרא"ש בסנהדרין.

ובחידושו, הרשב"א על שבת יז, על קושית המרדע שמקבל טומאה, תירץ הרשב"א כשיטתו, שאין זה קושיא, כיון שיש לה בית קיבול, לקבל הדרבן. ולא הוסיף מה שהוסיף ר"ת, ששמיה קיבול, מאחר שלפעמים שמים אותו ולפעמים לוקחים אותו ממנה. אלא שבשבת דף נב, כתב לפרש בית קיבול של הטבעת של אלמוג, וחזותם של מתכת, כתירוץ התוס' שם, שבית קיבול העשוי למלאות לא שמיה קיבול. וזה צריך עיון גדול, שלתוס' פירשנו שהולכים בשיטת ר"ת, ולכן שאני התם שעשוי למלאות לעולם. ולתוס' סוכה יב, תירצנו לעיל שצריך לומר, שילמדו שמדובר באופן שאין לטבעת באמת בית קיבול, שהוא טבעת זכר, או שחיברו החזותם במסמר, שבא הבית קיבול לעולם ממולא. אבל אין כל זה מועיל לתרץ שיטת הרשב"א שם, וצ"ע.

שיטת הר"ש

שיטת הר"ש נראה כשיטת התוס' בסוכה, שבמשנה כלים פרק כו' משנה ב', שהוא המשנה של צרור המרגליות, הקשה הר"ש על שיטת רש"י בסנהדרין, כל הקושיות שהקשו התוס' שם, ועוד הוסיף בהקושיא של צרור המרגליות, שהחכמים מטמאים במשנה, וכבר נתבאר לעיל. אבל קשה שעל המשנה אהלות פרק טז' משנה א', שמדבר על המרדע, והוא המשנה שמביא הגמ' שבת יז, הר"ש כותב לפרש למה לא הוי פשוטי כלי עץ, וכותב לשון קרוב ללשון ר"ת. ז"ל, ומרדע בר קיבולי טומאה הוא, דאין דינו כפשוטי כלי עץ, דהא יש בו דרבן של מתכת בראשו האחד, ובראשו השני יש בו חרחור, וכו' (מקשה שם שאי אפשר לומר הכי דאי הכי הוי כלי מתכת, שהעץ משמש את המתכת). מ"מ אפשר דכאן לא היה דרבן בתוך המרדע, ולא חרחור. ומרדע מקבלי כלי עץ הוא, שדרבן מיטלטל, ודרך להסירו, כדאמר' בריש חגיגה (דף ג א) אי מה (מקבלי עץ) דרבן זה מיטלטל, עכ"ל. ולכאורה לפי דבריו בכלים שם, לא היה צריך לכל זה, שפשוט שאינו פשוטי כלי עץ, כיון שיש לו בית קיבול, ואף שעשוי למלאות שמיה קיבול, וכמו שתירץ באמת הרשב"א, וכנ"ל. ור"ש דאזהלות הביאו הדעת תורה שם, אבל שם לא העיר שהוא נראה כסתירה לדבריו בכלים, וצ"ע.

הפוסקים

אורח חיים סימן תרכ"ט סעיף ז'

יש להסתפק, אם מותר להניח סולם על הגג, כדי לסכך על גביו: הגה לכן אין לסכך עליו

כבר התבאר לעיל שהב"י הבין שהרמב"ן, והרשב"א נסתפקו אם פסקינן בית קיבול העשוי למלאות שמיה בית קיבול או לא. ולכן מסתבר שזה מה שמביא השולחן ערוך להלכה, שיש להסתפק בזה. וכן נראה שהוא כוונת הט"ז ס"ק ט', והמ"א ס"ק ח', וכן הבין כוונת דבריהם, המשנה ברורה, כמבואר בשער הציון שם ס"ק לח', וכן פירש הגר"א כדיבואר.

ובמשבצות זהב ס"ק ט', לשיטתו ביישוב דברי הרמב"ם, הוסיף לבאר שנכלל בספק ההבנה בשיטת הרמב"ם. ז"ל, ותליא בפלוגתא הר"מ ז"ל פרק ב' דכלים הלכה ג', והרשב"א ז"ל בתשובה [ח"א סימן] קצ"ה, הביאו המ"א אות ח', בית [קיבול] העשוי למלאות לעולם אם שמיה קיבול. ועכ"פ מדרבנן אסור כחיצים נקיבות, או דילמא התם ממה נפשך שאם יקבע הברזל, כמו שכתבתי באות ו', עכ"ל. ונראה כוונתו, שלכאורה לענין הלכות סכך, מה הספק, הא אף לרמב"ם על כל פנים אסור לסכך בו, כחיצים נקיבות שאסור לסכך בהם מדרבנן (היינו לפי דרכו שזהו היישוב בדברי הרמב"ם, כנ"ל באורך). לזה תירץ שיש עוד צד לפרש שיטת הרמב"ם, ששאני חיצים נקיבות, שגם אחר שיתמלא יקבל טומאה, דהוי בית יד למתכת, ורק בכי האי גוונא נחשב לבית קיבול. וממילא סולם שאחר שיתמלא לא יקבל טומאה, מצד אחר, התם אמרינן, דלא נחשב לבית קיבול. ולעיל הארכנו לבאר שאכן בשיטת הרמב"ם על כל פנים אי אפשר לומר לא מהלך זה, ולא מהלך זה, עיין לעיל. ולפי המהלכים האחרים נשאר הספק, כיצד פסקינן במחלוקת הרמב"ם והרשב"א, בלבד.

והערוך השולחן שם סעיף יז', אחר שהביא המחלוקת בין הרמב"ם ורש"י, ובין הרשב"א ותוס' סוכה, כותב ז"ל, ולפ"ז תמיהני על רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ז' שכתבו, יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו, לכן אין לסכך עליו, ואפילו להניחו על הסכך להחזיקו אסור, וה"ה בכל כלי המקבל טומאה כגון ספסל וכסא שמטמאין טומאת מדרס עכ"ל. ולא אבין מקום הספק, דאם הסולם היא בית קיבול, וודאי פסול לסיכוך, ואם נקובים מעבר לעבר, או שהשליכות על גבי היריכות, וודאי כשר לסיכוך. ומפרשי הש"ע [ט"ז סק"ט ומג"א סק"ח] כתבו דמקום הספק הוא בסולם שאינו בית קיבול, אלא אולי לא פלוג רבנן, ואסרו כל הסולמות ע"ש. ודברים תמוהים הם, וכי אפשר לגזור גזירות מדעתינו, עכ"ל.

ולכאורה דבריו המה התמוהים, למה לא הבין מקום הספק, הא מיד לפני זה הביא שהוא מחלוקת ראשונים, ולמה הכריע כדבר פשוט כהרשב"א, עד שתמה על השולחן ערוך, שאם מדובר בסולם שיש לה בית קיבול, פשיטא שאין לסכך בו. וגם אינני מבין למה לא פירש כוונת מפרשי השולחן ערוך שהבינו שכך הספק. ולא כתב הט"ז לאסור כל הסולמות, מחמת שהכי פירש כוונת השולחן ערוך, אלא כהכרע מעצמו כתב כן. והמ"א אחר שהביא שהב"ח כתב לאסור כל הסולמות מגזירה, סיים לעיין סעיף יח' דלא גזרינן, ולכאורה המשמעות שבא לחלוק על הב"ח, ועל כרחק שלא פירש ספק השולחן ערוך אי יש לגזור שאר הסולמות מחמת הסולם שמקבל השליכות.

וכן מבואר שהבין הגר"א שם ספק השולחן ערוך, שהוא מחמת מחלוקת הרשב"א והרמב"ם. עיין שם בריש דבריו כתב שבהכי נסתפק השולחן ערוך, ומביא מחלוקת הרמב"ם והרשב"א. וממשיך לבאר אחר כך שמשום הכי כתב השולחן ערוך, שיש ספק אי מותר לסכך על גביו, משום שסבר שהתרומת הדשן שהתיר לסכך על גביהם, כתב שטעמו משום שסולם טהור, וממילא יוצא שלפי שיטת הרשב"א, שסולם טמא, באמת היה אסור התרומת הדשן לסכך על גביו. אם כן רואים שכך הבין הגר"א כל דברי סעיף זה, שהכל מבוסס על מחלוקת הרמב"ם והרשב"א, אי הוי סכך כשר, מותר לסכך עליו, ואי הוי סכך פסול אסור לסכך עליו. ושם המשיך להקשות על השולחן ערוך, כמו שנתקשו יתר הפוסקים שזה נראה שחושש לשיטה שאוסר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה, ובסימן תר"ל יג' פסק דלא חוששין לההוא שיטה, ונשאר בקושיא.

והגר"א שם בד"ה ולכן אין, הבין כוונת הרמ"א לפסוק כדבר ברור כמו שיטת הרשב"א והתוס' סוכה, וכמו משמעותו בדרכי משה, הבאתיו לעיל, שכתב שהרשב"א בסימן קצ"ה הכריע שלא כהרמב"ם, וכן מביא הדרכי משה שם שגם המהרי"ל כתב כך, שאין לסכך בסולם. ואף שברמ"א עצמו לכאורה אין ראייה לזה, שברמ"א אפשר לומר שבא לפסוק שמאחר שכתב השולחן ערוך שהוא ספק, לכן אין לסכך בו. אבל נראה כוונת הגר"א כדכתבתי, שבעיקר בא ממה שכתב הדרכי משה, ולכן מפרש גם כוונתו ברמ"א הכי.

ובמשנה ברורה שם ס"ק כב', כותב שיש שני מהלכים בפוסקים לפרש הספק, הצד הראשון הוא זה שפירשנו לעיל. ועל פי אותו צד לא דנה השולחן ערוך כאן בענין מעמיד כלל, שכבר פסק בסימן תר"ל יג' שאין לחשוש למעמיד. והדיון הוא רק אם מותר לסכך בסולם עצמו, ואף שכתב לסכך על גביו, הכוונה שמדובר בסולם שיש בו ד', שהוא נחשב לסכך פסול, ומחמתו יפסל כל הסוכה, ולא מחמת שאר הסכך הכשר שעל גביו. והצד השני, שנסתפק כיצד לפסוק בדין מעמיד, ושכך הסיק המ"א שהיא העיקר בפירוש דברי המחבר, שבא לפסוק כאן שלכתחלה צריך להחמיר שלא להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה, ובסימן תר"ל רק בדיעבד פוסק שאינו פוסל. ומסיק המשנה ברורה שכן העתיקו כמה אחרונים לדינא, דלכתחלה יש לזהר שלא להעמיד הסכך בדבר שאין מסככין בו, אבל בדיעבד כשר.

והתחיל המשנה ברורה מהלך השני הזה, באומרו, שיש מאחרונים שמפרשים שאי מדובר בסולם שיש לו בית קיבול (עיי' בדברי המשנה ברורה עם השער הציון מ', ומתבאר שכך כוונתו), בודאי אין לסכך בו, דדמי לבית קיבול. ועל זה אני תמה למה הוצרך לומר זאת, למה לא הונח לו לומר, שיש מהלך שנית באחרונים, שבא השולחן ערוך לחשוש לכתחלה לשיטות הסוברות שאין להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה. אבל אין זה הספק של השולחן ערוך אף לאחרונים אלו. אלא נשאר הספק במקומו, וכמו שמפורש בב"י, אי בית קיבול העשוי למלאות שמים בית קיבול או לא. אבל נחלקו כיצד לפרש כוונת השולחן ערוך בהביאו ספק זה. הצד הראשון, שלא בא לאסור להעמיד הסכך בדבר המקל טומאה, וכמו שפסק בסימן תר"ל, ועל כל כרחך לאוקמי בסולם רחב ד', ורק מחמת זה פסול הסוכה, ולא משום יתר הסכך שהעמיד על גביו. וצד השני שאם הסולם מקבל טומאה, וכהרשב"א, ממילא אסור להעמיד על גביו הסכך, ואי אין מקבל טומאה כהרמב"ם, ממילא מותר להעמיד עליו הסכך.

נמצא שעלה בידן, שלעניות דעתי השולחן ערוך נסתפק, כיצד פסקין בבית קיבול העשוי למלאות, אבל המשנה ברורה והערוך השולחן, נראים כמכריעים ששמים קיבול. ועל פי שנתבאר לעיל, הרבה ישבו שיטות הרמב"ם ורש"י, במהלכים שונים, וכן נתבאר שדעת כמה בעלי תוס' שיש מקרים שלא שמים בית קיבול. יוצא שכלי כסולם, יש באמת הרבה ראשונים, שלכל הפירושים הנאמרים לעיל בשיטתם, באמת סוברים שלא בית קיבול. ולכן מסיק הערוך לנר שם ז"ל, ולכן מה שפשוט להפוסקים (בשו"ע שם), דסולם מקרי ב"ק העשוי למלאות, ומקבל טומאה, לענ"ד צ"ע לדינא, עכ"ל. ובודאי לא העני היה קשה לכתוב דבר זה, וברוך השם שלא הייתי צריך לכתבו, רק להעתיקו מהערוך לנר. אבל אף שכל המוסיף גורע, אוסיף שלפחות מה שנתבאר לעיל, שהיה נראה שמכריעים המשנה ברורה והערוך השולחן, כמו השיטות שלא שמים בית קיבול, לא ידעתי המקום לזה וכו"ל, ויותר נראה שנשאר כספיקא דדינא כיצד פסקין.

עשרת ימי תשובה שנת תשפ"ב, השם יטהרנו מטומאתנו. ואם נעשה בנו גומא בעוונותינו, על ישלוט בנו טומאה, שהלא למלאות הוא עשוי, על ידי תשובה ויום הכיפורים. אלא נעשה כפשוטי כלי עץ,

פשוטים מחטא, ופשוטים לעשות עבודתו יתברך, בלי להסתבך ברצונות אחרים, לחצוב בורות נשברים, רק פשוטים וטהורים, אמן כי יהיה רצון.